

Dictamen de la Comissió Cívica de Patrimoni de les Terres de l'Ebre sobre les mesures de protecció dels senyals de riuada

Motivació del dictamen

El vocal de la CCPTTE, Sr. Albert Curto , proposa la realització d'un dictamen per determinar les mesures de protecció patrimonial que caldria adoptar i/o les instàncies institucionals que caldria recórrer per a poder garantir la salvaguarda dels senyals de riuada, elements dispersos per immobles particulars (en interiors i exteriors) , tan en nuclis urbans com en cases aïllades, a causa de la seva vulnerabilitat i tenint en compte el seu gran valor testimonial, històric i identitari.

Documentació consultada

Document	Autor	Encàrrec	Data
LLEI 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català (DOGC núm. 1807, d'11.10.1993)			

Constatacions i consideracions

Segons tota la informació consultada fem les següents constatacions i consideracions:

1. Valor testimonial, històric i identitari

- Les riuades han estat un fenomen usual en el curs baix de l'Ebre
- Hi ha constància documental de riuades des de l'edat mitjana
- Tot i la seva periodicitat (les crescudes eren anuals i les riuades sovintejades) algunes han estat molt potents i de caràcter excepcional.
- Precisament per a perpetuar en la memòria col·lectiva els estralls de les riuades excepcionals, històricament, s'han marcat els màxims dels nivells d'aigua assolits
- Aquest interès en marcar fins a on havia pujat la riuada es va anar concretant en elements fets expressament que es col·locaven al lloc indicat (làpides, rajoles), els coneguts com senyals de nivell de riu i algun cop mal anomenats *limnígrafs* o *limnímetres* (conceptes més propis per a designar aparells per mesurar nivells però no pas a senyals).
- Antigament, al portal del Pont de Barques de Tortosa que donava accés a la ciutat pel riu existien les anotacions de diferents riuades (per exemple la de 1448 i la de 1582). També en diferents llocs del tram urbà existien d'altres senyals pertanyents a les riuades de 1617 i 1743. Totes elles però ja han desaparegut
- Els originals més antics conservats avui fan referència a la riuada de 1787 i solen ser inscripcions fetes en pedra: làpides encastades o bé incisions directament a la paret
- A partir del s. XIX les marques es fan en rajola. Són de petites proporcions i consten d'una llegenda en què textualment parla de la inundació, la seva data i d'un senyal dibuixat en forma de ratlla, fletxa o figura romboide que indica el nivell fins on van arribar les aigües del riu. En alguns casos, pocs però, hi pot haver algun altre tipus de dibuix com aquella tipologia en què apareix dibuixat un peix. Aquests senyals es van popularitzar durant el s. XIX i XX i s'acostumaven a posar als carrers, cases i masos (tant a l'exterior com a l'interior), essent a vegades substituïts per rèpliques actuals.

- En aquest sentit són força més nombroses les rajoles de la riuada de 1907 i de 1937, si bé encara se'n conserven de finals del s. XIX.
- Pels estudis parcials fets fins ara es pot aventurar la xifra de dos centenars els senyals encara existents en les poblacions i masos riberencs tant a la comarca de la Ribera d'Ebre, com a la del Baix Ebre i la del Montsià.

2. Problemàtica en l'aplicació d'una figura de protecció

- No es tracta d'un element únic sinó d'un conjunt d'elements ubicats en llocs diferents, la qual cosa implicaria un tipus de protecció de caràcter genèric, de conjunt.
- En aquests moments es desconeix la ubicació de molts d'aquests senyals ja que encara manca un catàleg sistemàtic i complet
- No es pot considerar una col·lecció perquè no pertanyen ni a un mateix espai ni a una mateixa titularitat
- No són bens immobles com les construccions però tampoc són mobles en el sentit que no es poden desubicar del lloc a on estan col·locats
- Segons la llei de patrimoni cal que el objecte de protecció sigui identificat, localitzat i individual
- D'ençà de l'aplicació de l'actual llei no s'ha declarat cap BCIN ni cap BCIL de caràcter genèric. Els casos coneguts com les torres de defensa o les creus de terme pertanyen a un criteri de protecció aplicat abans la llei
- La categoria dels senyals de riuada, tot i la importància històrica i identitària argumentada no arriba a assolir el nivell necessari per a ser considerat un bé cultural d'interès nacional

3. Valoració de les consultes fetes

- Consulta a Verònica Guarch, Cap del Servei de Recerca i Protecció de la Direcció General de Cultura Popular, Associacionisme i Acció Culturals de la Generalitat de Catalunya. Es fa la consulta per considerar el conjunt com a patrimoni etnològic. Contesta que no encaixa dins de les categories definides en l'àmbit de Patrimoni Etnològic, però es pot valorar la proposta perquè es busca preservar el record d'un esdeveniment que ha quedat en la memòria de la gent i en aquest sentit sí que es podria considerar com a tal.
- Consulta a Eduard Riu-Barrera, arqueòleg del Servei de Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya. Considera que les senyals es podrien classificar com a patrimoni etnològic. Respecte al tema de fer una decret similar al de les creus de terme i els castells, no ho veu clar perquè la nova llei prevista podria revisar els decrets que les van crear. Considera que les classificacions tan genèriques resulten febles i finalment queden subjectes a la intervenció municipal.
- Consultada Maite Cardona del servei de Gestió de la Direcció General de Patrimoni Cultural i Mariona Abelló també de la Direcció General del Patrimoni Cultural, totes dues han tramès la mateixa valoració.
- Segons l'assessorament tècnic, tot atenint-se a l'actual legislació del patrimoni, l'única figura de protecció plausible seria la individualitzada i de caràcter local.
- **LLEI 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català. (DOGC núm. 1807, d'11.10.1993)** Article 18: Ultra els béns culturals d'interès nacional i els béns catalogats, fan part també del patrimoni cultural català els béns mobles i immobles que, tot i no haver estat objecte de declaració ni de catalogació, reuneixen els valors descrits en l'article 1. b) Els béns que constitueixen punts de referència importants de la història
- Caldria que o bé els municipis o els consells comarcals a on estiguessin ubicats els senyals els declarassin BCIL

- Actualment l'administració competent contempla la possibilitat que es faci una declaració genèrica i des d'una administració superior

Conclusions

- Tot i l'existència d'un treball inicial de catalogació dels senyals de riuada, caldria comptar amb un catàleg el més exhaustiu possible al respecte. En aquests sentit s'hauria de proposar l'execució del mateix en un temps prudencial .
- Les condicions d'ubicació, el desconeixement actual del conjunt i les característiques material pròpies dels senyals els situen en un nivell alt de vulnerabilitat. Es menester obtenir una figura jurídica de protecció global ja que les locals, a part de la complexitat que suposaria obtenir una mateixa acció per part dels diferents ens locals , sempre estarien desprotegits els senyals no identificats i catalogats prèviament.
- La legislació catalana protectora del Patrimoni Cultural Català (Llei 9/1993, de 30 de setembre) contempla una protecció massa generalitzada dels béns mobles i immobles integrants d'aquest patrimoni, de manera que la seva tutela depèn de l'actuació de l'Administració Local. Les senyals de riuada són un bé cultural dispers en la geografia que afecta a molts de termes municipals, complicant així la seva protecció i obligant a iniciar expedients individualitzats per a cada senyal a l'espera d'una resolució endarrerida pel transcurs del temps i pels formalismes del procediment administratiu. La Comissió Cívica del Patrimoni de les Terres de l'Ebre proposa la redacció i aprovació d'un Reglament que definitivament consideri i protegeixi les senyals de riuada com un conjunt unitari, elaborant mesures cautelars

adients per tutelar-lo, sens perjudici d'altres nivells de protecció establerts per l'Administració Local.

Aquest dictamen de la Comissió Cívica del Patrimoni de les Terres de l'Ebre ha estat aprovat per unanimitat dels seus membres en data 20 de setembre de 2013.